

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ТА ДЕФІНІТИВНІ ПРОБЛЕМИ ПАРАДИГМАЛЬНОГО ПІДГРУНТЯ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Петрушенко Вікторія¹

¹Доктор медичних наук, професор, Вінницький національний медичний університет імені М.І.Пирогова, м. Вінниця (Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9255-403X>

UDC: 159.9:34

АНОТАЦІЯ

Передумови. Застосування парадигмальної теорії розвитку науки авторства Томаса Семюела Куна в контексті дослідження еволюції юридичної психології породжує потребу у ґрунтовному дослідженні теоретичних засад появи, трансформації та функціонування наукових юридико-психологічних парадигм. Таким чином, парадигмальний характер розвитку юридичної психології є малодослідженою науковою проблематикою, яка потребує теоретико-методологічного доповнення.

Мета. Визначити теоретичні засади парадигмальної трансформації юридичної психології, що включає в себе виокремлення її ключових парадигм, їхніх методологічних основ, а також загальну диференціацію базових дефініцій та понять.

Методи. У дослідженні використовувалися системний та структурно-функціональний методи, які були необхідні для з'ясування термінологічних та дефінітивних засад парадигмального підґрунтя юридичної психології. Компаративний метод був використаний для диференціації ознак притаманних юридико-психологічним парадигмам від інших психологічних напрямків і підходів, а також для аналізу актуальної наукової літератури, яка стосується проблематики дослідження.

Результати. У статті розкриті теоретичні засади поняття «парадигма», його генезу, типи та категорії, що до нього відносяться, а також особливості його використання в юридико-психологічній літературі. Визначені закономірності парадигмальної трансформації юридичної психології в епістемологічному контексті, зокрема охарактеризовано процес формування двох основних юридико-психологічних парадигм – антропологічної та клінічної, а також детермінанти їхньої появи. Порівняно існуючі визначення поняття парадигми, з'ясовано сутність процесу наукової революції та феномену «зміни парадигм» в юридичній психології.

Висновки. Визначені закономірності розвитку юридичної психології в контексті кунівської теорії наукових революцій дають змогу стверджувати про виникнення двох найбільш поширених юридико-психологічних парадигм: антропологічної та клінічної, які диференційовані від інших напрямків, що претендували на парадигмальний статус в юридичній психології, зокрема соціального біхевіоризму, когнітивізму, гуманістичного екзистенціалізму, а також соціального контекстуалізму. Розглянута соціальна складова поняття наукової парадигми, яка розкривається шляхом її дефініції як детермінованої суспільно-політичними реаліями єдності установок представників конкретного наукового напрямку або групи таких напрямків.

Ключові слова: парадигма; юридична психологія; антропологічна парадигма; клінічна парадигма; наукова революція; нормальна наука.

ВСТУП

Історично в межах юридичної психології розвивалася низка парадигм, серед яких найбільше теоретико-методологічне значення зберегли антропологічна та клінічна парадигми. При цьому, не варто забувати про роль

партикулярних спрямувань – біхевіоризму, соціологізму, когнітивізму, наративізму (чи постнеокласицизму), критицизму. В різні періоди становлення психолого-юридичного напрямку досліджень, соціологізм виявлявся джерелом то для антропологічної парадигми,

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Viktoriia Petrushenko

This is an Open Access journal. This work is licensed under a **Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)**.
Link: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

суттєво посилюючи її детерміністичні прояви, то для клінічної парадигми, моделюючи параметричні шкали в оцінці якості життя. З іншого боку, когнітивізм поступово влився в антропологічну парадигму, тоді як біхевіоризм продовжує впливати на adeptів клінічної парадигми (Lopez, 2024; Schwartz & Sunderman, 2024; Derrig, 2022).

Відповідно для досягнення мети статті було поставлено ряд завдань, а саме: систематизувати особливості парадигмального підходу до юридичної психології, прослідкувати розвиток психологічного знання у сфері юридичної психології та структурувати основні елементи поняття «парадигма» (Bessera, 2025).

Поняття «парадигма» в юридико-психологічній літературі зустрічається доволі часто (Buitentag, 2025; Melnyk, 2025; Rose & Maylea, 2023; Starynski & Zavalna, 2025; Walasik, 2024). Разом із тим, до другої половини XX ст. «парадигми» в юридичній психології залишалися імпліцитними, що, однак, не обмежувало системної послідовності їхнього домінування. Незважаючи на розмаїття формулювань та назв, найголовніші риси дозволяють вважати ключовими парадигмами саме клінічну й антропологічну (Glenney, 2023; Drayson, 2024). При цьому, клінічна парадигма тривалий час постулювалася в якості психіатричної, медико-психіатричної чи медико-психологічної, а також знайшла свій вияв у структурі судово-медичного підходу (Collins, et al., 2024: 21-30; Bottaccioli & Bottaccioli, 2024; Guillén, 2020). Натомість антропологічна парадигма історично не змінювала своєї первинної назви, хоча окремі психологи-

правники намагалися говорити про гуманістичний, біопсихосоціальний, соціобіологічний напрямки її еволюції. З іншого боку, в умовах відкритого та необмеженого домінування розмаїтих расових учень в Європі наприкінці XIX – на початку XX ст., витворилися наукові спільноти, що розуміли антропологічну парадигму юридичної психології в якості складової частини євгеніки. Активними слід визнати зазіхання на змістовну природу антропологічної парадигми, що здійснювалися різноманітними репрезентантами соціал-дарвінізму, мальтузіанства. Зрештою, антропологічна парадигма слугує міждисциплінарною платформою, де інтегруються наукові досягнення психології права, соціально-культурної антропології та почасти антропології фізичної. До речі, в українській науковій термінології упродовж тривалого часу спостерігалися намагання укорінити синтетичне визначення «біомедична антропологія», котре, однак, далеко не у повній мірі відповідає обсягу завдань, що стоять перед площиною фізичної антропології. Проте, варто одразу наголосити, що притаманні декотрим науковцям теоретизування з приводу функцій і завдань так званої «біомедичної антропології» насправді є важливою сполучною ланкою для інтегративного поєднання антропологічної та клінічної парадигм у психології права.

Серед останніх наукових публікацій можна відзначити роботи, які присвячені розкриттю концепції «парадигмального розвитку науки» Томаса Семюела Куна (Barker, 2025; Beadau, 2024; Davey, 2022; De Lucas, 2025; Grobler, 2023; Potters, 2023; Puggioni, 2023), ролі когнітивізму в концептуалізації парадиг-

мального підходу (Bammel & De Oliveira, 2025; Develer & Buzbas, 2023; Schwartz & Sunderman, 2024; Skorinko, et al., 2025; Cash & Oppenheimer 2024; Partelow, 2023; Petrovich & Viola, 2022), а також його практичному застосуванню в юридичній психології (Buitentag, 2025; Melnyk, 2025; Rose & Maylea, 2023; Starynski & Zavalna, 2025).

МЕТОДИ

Основними методами, які були використані при дослідженні, стали системний та структурно-функціональний методи. Системний метод був використаний при визначенні сутності парадигмального підходу до юридичної психології, зокрема його міждисциплінарного та трансформаційного характеру розвитку. Структурно-функціональний метод використовувався при визначенні самого поняття «парадигма» як структурного утворення, що перетворює проведення досліджень в шаблонні операції, для котрих існує загальноприйнятий понятійно-категоріальний апарат, методичне забезпечення, а також уявлення про встановлені істини.

Для диференціації парадигм в юридичній психології був використаний компаративний підхід. Історичний підхід до проблематики дав змогу визначити основні етапи розвитку юридичної психології в контексті парадигмального підходу до вивчення історії науки.

РЕЗУЛЬТАТИ

Давньогрецьке слово *παράδειγμα* (латинізована передача – *parádeigma*) семантично передає ідею «зразка» чи «прикладу». Зрештою, стандартною за доби античності греко-римською практикою слововживання терміна *παράδειγμα* якраз і був «приклад», а

також розмаїті конотації, пов'язані зі сучасними поняттями про «модель», «шаблон», «образ, який можна наслідувати» (тут унаочнюється також тлумачення «парадигми» як «зразка», а «парадигмальності» як «зразковості»). Етимологічно термін походить від дієслова *παράδεικνυμι* (латинізована передача – *paradeíknūmi*), що означає «показувати», «демонструвати», «представляти», «виставляти». Як наслідок, *παράδειγμα* – це те, що показано (Kruger, 2021). Якщо ж вдаватися у філологічну проблему давньогрецьких конотацій, то йдеться про явище, що демонструється напоказ із метою її наслідування, тобто про певний «приклад». Звідси маємо осучаснені спроби пояснення «парадигми» як «моделі» чи «шаблону», котрі насправді цілком відповідають етимології терміна (Rojas-Saffie, et al., 2024).

Визначний афінянин Платон (близько 428-348 рр. до н. е.) активно послуговувався у своїй філософських творах поняттям *παράδειγμα*. Важливим видається зауваження філософа в діалозі «Тімей» (близько 360 р. до н. е.): «Деміург, взявши за парадигму вічність, творить світ, подібний самому собі» (Justo, et al., 2022). Здебільшого прийнято перекладати словосполучення «взявши за парадигму» як «взявши за зразок» або «взявши за приклад», що цілком коректно. В той же час, «вічність» або «вічне» як «парадигма» («зразок») у Платона виконує функцію прикладу, за яким моделюється світ (Kruger, 2021). Подібна парадигмальність стала основою платонівської онтології, побудованої на теорії ідей. Сам Платон вживав для означення сутності ідеї (*ιδέα*)

первинне поняття «ейдос» (εἶδος), що означає абсолютний зміст субстанції (Justo, et al., 2022; Kruger, 2021: 61-90). На противагу Платону, його всесвітньо-відомий учень Арістотель (384-322 рр. до н. е.) пояснював «ідею» як форму прояву чи прообраз будь-якого явища, котрий обов'язково має унаочнюватися. З огляду на мережу давньогрецьких конотацій термінологічної близькості «ейдос-ідея» (конотації – образ, вигляд, форма), стає очевидною його логічна прив'язка до поняття «парадигма» (давньогрецькі конотації – приклад, зразок; сучасні конотації – модель, шаблон) (Kruger, 2021).

Парадигма виявилася досконалою моделлю світобудови в ідеалістичній філософії Платона. Для самого Платона і його адептів-платоністів укрій важливою тезою історично залишалось ототожнення самого поняття «ὄντος» («сутність») із функціональним наповненням терміна «εἶδος». Відтак, «παράδειγμα» розглядалася в якості певного ідеального плану чи, говорячи мовою соціальних антропологів, «проекту», що тяжіє над людиною та згенерованим нею суспільним ладом (Tanesini, 2025; Speliotis, 2025).

Впродовж 1958-1959 рр. поняття «paradigm» запровадив у англomовному науковому співтоваристві знань американський теоретичний фізик, історик науки і філософ Томас Семюел Кун (1922-1996). Йому ж належить етапна книга для напрямку філософії науки – «The Structure of Scientific Revolutions» (1962) (Kuhn, 1962). При цьому, на монографію безсумнівно вплинули такі факти:

1) родина самого Т. С. Куна мала вели-

кий досвід персонального знайомства з європейськими психологами (до прикладу, бабуса Т. С. Куна вивчала психоаналіз під керівництвом Альфреда Адлера);

2) автор книги закінчив Гарвардський університет за спеціальністю «фізика» та в подальшому викладав історію науки та почасти філософію та соціологічні проблеми науки через призму студентських зацікавлень фізикою і загалом натурфілософією;

3) інтерес Т. С. Куна до історії теоретичної фізики перетинався зі спробами концептуального осмислення низки теорій особистості (зокрема, індивідуальної теорії особистості) (Tanghe, 2023, Rojas-Saffie, 2024).

Відтак, коли Т. С. Кун активно студіював проблеми історії квантової фізики, історіографію організації фізичних досліджень, а також реалізовував власний проект у царині усної історії фізичної науки, він також намагався сполучити свої розробки з дослідженнями риторичних прийомів учених-фізиків (Potters, 2022). Передусім йшлося про способи викладення тверджень – думок, тез, гіпотез, зауваг. Врешті-решт, Т. С. Кун закономірно прийшов до опрацювання методології мислення та, де-факто, займався питаннями, засадничими для логіки (Sek-Ciudalcampo & Atencia-Conde-Pumpido, 2024).

Одразу зауважу, що термін paradigm у Т. С. Куна, незважаючи на натурфілософські інтереси автора та його металогічні екскурси, найбільше співвідноситься з інтерпретацією слова παράδειγμα, здійсненим іспаноримським ритором і адвокатом Марком Фабієм Квінтіліаном (близько 35-96). Як відомо, Квінтіліан (Quintilianus) за часів Веспасіана

(римського імператора в 69-79) заснував у столичному імперському Римі першу повноцінну школу риторики публічним коштом. Ритор Квінтіліан прославився як адвокат і теоретик процесуального права (Kruger, 2021). Він доводив близькість та взаємодоповнюваність предметної сфери риторики та права судових процесів, написавши надзвичайно цінний методологічний посібник – «*Institutionis oratoriae libri duodecim*» («Дванадцять книг риторичних настанов»). Праця Квінтіліана стала фундаментальним керівництвом і системою щоденних настанов для всіх політиків, юристів, а також будь-яких публічних промовців, що виховувалися в школах латиномовної Італії. Вона відверто та успішно конкурувала з більш застарілими теоріями ораторського мистецтва, адепти яких зосередилися на грекомовному сході Римської імперії. Однак, і на латиномовному заході обширної Римської держави доробок Квінтіліана зумів вступити в конкуренцію з філософськими напрацюваннями Марка Туллія Цицерона (106-43 рр. до н. е.). Вже сам факт, що Квінтіліана достатньо часто порівнювали з Цицероном (не лише діячі античної освіти та юриспруденції, але й пізньосередньовічні гуманісти, діячі доби Відродження) багато говорить на користь його вченості, ерудиції, логічного підходу до справи судових промов.

Аби по-новому визначити термін *парадигма*, що до того цілком вписувалося в понятійний апарат платонівської онтології, Квінтіліан звернувся до царини граматики. До речі, він тлумачив граматику цілком у новаторському дусі, говорячи про неї як про зведення правил побудови коректного мовлення

в тій чи іншій мові. Відповідно, *парадигма* в його розумінні спершу відповідала уявленню про «граматичний приклад» або «мовленнєвий приклад» (Kruger, 2021). Однак, фундаментальні «*Institutionis oratoriae*» розвивають позицію Квінтіліана в бік логічної теорії аргументації, пов'язаної із ім'ям Арістотеля. Парадигма перетворюється на додаткову та посилюючу форму аргументації (отже, найголовніший аргумент), що покликана згадати корисний, дійсно існуючий або ж начебто існуючий зразок переконання про те, що визначено тільки промовцем (Chafe, 2024; Quintero, 2022). Зрештою, базуючись на цій настанові Квінтіліана, вченими з галузі класичної риторики структуровано щонайменше три типи парадигм як мовленнєвих прикладів:

- 1) наративно-контекстуальні парадигми (звернення промовця до реалій або уявлюваних тверджень з приводу сучасності);
- 2) наративно-історичні парадигми (звернення промовця до реалій або уявлюваних тверджень з приводу минулого);
- 3) наративно-поетичні парадигми (звернення промовця до дійсних або інтерпретованих ним самим прикладів із художньої творчості, що може включати не лише художньо-літературну поетику, але й образотворче мистецтво та граматичні парафрази на основі будь-якого з мистецтв) (Tech & Patton 2024).

Фізик і філософ Т. С. Кун на початковому етапі відштовхувався від розуміння «парадигми» в стилі Квінтіліана, що дозволило йому визначити декілька змістовних рис обґрунтованого поняття (Salgar, 2023):

- а) наративна сутність парадигм;
- б) історичний підтекст парадигм;

в) контекстуалізація парадигм.

Тобто кунівський підхід щодо тлумачення парадигми зосередився на перших двох класично-римських риторичних типах парадигм як мовленнєвих прикладів, що дозволяє провести теоретико-методологічні паралелі швидше з логічною теорією аргументації Арістотеля та її риторико-юридичною модернізацією Квінтіліаном, аніж із онтологічною теорією ідей Платона.

Томас Семюел Кун визначає «парадигму» двічі. Найголовнішим і теоретично значущим тлумаченням, на мій погляд, слід вважати таке: «Парадигма – це сукупність переконань, цінностей, методів, зразків досліджень і технік, що поділяють члени певної наукової спільноти» (Kuhn, 1962). Це визначення найбільше відповідає осмисленню терміна *παράδειγμα* логічними підходами Арістотеля й риторичними настановами Квінтіліана. Однак, незважаючи на низку платонівських ремінісценцій, цілком металогічною (і, зрештою, арістотеліанською) за духом видається ще одна теоретична спроба Куна: «Парадигма – це узагальнене визнання науковою спільнотою таких досягнень, які на певний час надають моделі формулювання проблем і їх розв’язання в межах наукової дисципліни» (De Lucas, 2024).

Дві кунівські варіації розуміння «парадигми» мають однаковий підтекст. Квінтіліан ще в I столітті нашої ери наголошував, що «парадигма» є унаочнюючим надаргументом, що найбільш яскраво підсумовує та узагальнює мислення ратора (тобто оратора, промовця, адвоката, політика тощо) (Bessera, 2025). Римський вчений стверджу-

вав, що парадигма повинна передусім виконувати функцію корисного супутника в сітці логічних аргументів промови. Відтак, «квінтіліанова парадигма» – це мовленнєве посилення на певний досвід, певний факт або певну реальність (можливо навіть уявлювану), яскраво змальоване на словах із усіма необхідними елементами риторичного й логічного підсилення. Потрібно пам’ятати: парадигма як посилення на щось, не пов’язане з персоною промовця та, відповідно, цінне і без практичного призначення самої промови, покликана створювати довіру до ратора. Мається на увазі довіра до структури, логічності, авторитетності тощо. Саме тут проявляються в дії логічні закономірності психологізму – підсилення результату та емоційного ефекту наявністю стороннього і незалежного авторитету (Gonzalez, 2025).

Логіко-психологічні дослідження XX ст. неодноразово доводили, що довіру люди не до абстрактних систем (у тому числі й наукових або наукоподібних) викликає насамперед високий рівень внутрішньої структурованості системи. Врешті-решт, «структурованість» неодноразово визначалася в якості первинної закономірності психологізму. На цей аспект формування і постулювання довіри стосовно постановки завдань та їхнього розв’язання посиляються також філософи математики, сфокусовані на актуальних дослідницьких питаннях металогічного дискурсу.

Відповідно, з логіко-математичної точки зору, парадигма є структурою, котра викликає відчуття довіри. Натомість з логіко-психологічної позиції, парадигма є також

структурою, що викликає відчуття знайомості (не важливо, йдеться тут про крос-культурний класифікаційний рівень «свого» чи «інакшого»). На мій погляд, теорія структури наукових революцій Т. С. Куна базується на синтетичному логічному психологізмі. Саме такий «шаблон» оцінки авторських тверджень дозволяє з'ясувати сутність та значення використання терміна «парадигма» (Hwang, 2022). Зрештою, історик фізики і фактичний психологіст Т. С. Кун послуговується трьома найголовнішими поняттями (Kuhn, 1962):

- 1) парадигма;
- 2) аномалія;
- 3) наукова революція.

Для Т. С. Куна, наукова парадигма – це структура, що перетворює проведення досліджень в шаблонні операції, для котрих існує загальноприйнятий понятійно-категоріальний апарат, методичне забезпечення, а також уявлення про встановлені істини (Kuhn, 1962). Щойно науковий напрям, колективними зусиллями його adeptів приходить до абсолютизації певної наукової істини та максимально масштабує свої напрацювання (масштабує передусім соціально, а не технологічно), можна говорити про формування цілісної парадигми. Відповідно, парадигма є ціннісно орієнтованою системою переконань, що поділяється членами тієї або іншої спільноти науковців. Зміна парадигми, на думку Т. С. Куна, є не простою і надскладною справою, але вона цілком можлива за умови розгортання внутрішньої кризи кожної парадигми та історично виконує роль рушія науково-технологічного прогресу (Collins, et al., 2024).

Розвиток певної галузі науки – тільки

(та виключно) експліцитна функція науки, що перебуває під контролем однієї (чи декількох) парадигм. Натомість імпліцитною (ймовірно, найголовнішою) функцією такої парадигмально детермінованої науки потрібно розглядати передання уявлення про істину, збереження цінностей та, відповідно, цементування системи переконань. В цьому контексті, парадигма і є системою переконань, що тяжіє до шаблонізації, консервації істини, перманентної повторюваності практик. У найбільш радикальному прояві, можна і треба говорити про парадигмальне наукове мислення як повторюваність, шаблонізовану до рівня ритуалізації. Наукова робота як ритуал чи квазірелігійна віра в користь власної наукової діяльності – типові прояви парадигмальності. Що цікаво, в такій інтерпретації, початкова інтерпретація «парадигми» Т. С. Куном (Irzik G. & Irzik, S., 2025), заснована на філософсько-логічній (і частково юридичній) спадщині Арістотеля та Квінтіліана, діалектично повертається до онтологічної теорії ідей Платона.

Як уже зауважувалося, Платон у діалозі «Тімей» наголошує: «Деміург, взявши за парадигму вічність, творить світ, подібний самому собі». Відтак, з огляду на філософські настанови раціоналізму Рене Декарта (1596-1650) і Готфріда Вільгельма Лейбніца (1646-1716), визначення «*παράδειγμα*» за Томасом Семюелем Куном дозволяє ототожнити функції науковця як дослідника науки із роллю творця цієї ж науки. Ще в філософських координатах раціоналізму XVII-XVIII століть, постулювалася активна роль людської психіки у творенні свого власного світу (Kruger, 2021). Зрештою, особистістю початково і визнавався

саме той індивід, який здатен усвідомити себе і сформувати себе самостійно. Подібні картезіанські ідеали активного психічного начала особистості цілковито рецепційовані Т. С. Куном, для котрого наукова парадигма є не лише сукупністю певних наукових груп, шкіл, монографічних праць та академічних публікацій, але й простором ідентичності наукового співтовариства. В межах парадигми як системи переконань, науковець творить свій власний особистісний світ, тоді як наукова група чи школа творять соціальну проєкцію такого світу. Наукова парадигма сприяє творенню «соціальної персони» (в прямому та переносному значеннях) для певної конкретної спільноти.

Зазначені вище рефлексії на тему діалектичного повороту аристотеліанця Т. С. Куна до платонівської теорії ідей безумовно неможливі без урахування напрацювань раціоналістичної філософії (найбільше маю на увазі все ж праці картезіанців). Тим не менше, кунівська некласична імплікація, в якій з'являються платонівські ремінісценції, цілком відповідала духу свого часу. Публікація знакової монографії «The Structure of Scientific Revolutions» (1962) припала на доволі активний період творчості двох яскравих теоретиків філософської герменевтики – Ганса-Георга Гадамера (1900-2002) і Мартіна Гайдеггера (1889-1976). Відтак, твердження Гайдеггера про те, що джерелом сенсів виступає феномен Dasein («тут-буття», тобто буття людини в цьому світі водночас і є сенсом цього буття), посилене герменевтичними роздумами з приводу культурних, групових і навіть індивідуальних відмінностей (Klimstra, 2025) в інтерп-

ретації людиною будь-якого явища, дозволяє вважати наукові парадигми автономними спільнотами науковців (Heidegger, 1927). Системи переконань, покладені у фундамент наукових парадигм, асоціюються із гайдеггерівським «тут-буттям», для котрого найголовніша ознака існування криється в самому онтологічному феномені існування (доволі абстрактна формула, за якою в сенсі буття власне буття і є сенсом) (Lopez, 2024). Такі теоретизування співвідносяться з притаманним науковій парадигмальності явищем, коли заняття певною наукою, незважаючи на експліцитні пояснення та вигадки різноманітних обґрунтувань, здійснюються вченим виключно заради самого заняття певною наукою. І говорити тут можна не тільки та не стільки про сам процес наукового пізнання, скільки про супутні психологічні прояви (емоції, відчуття, переживання).

На відміну від старших сучасників із кола німецької герменевтики, американець Т. С. Кун виступив проти кумулятивного моделювання науково-технічного прогресу (De Lucas, 2024). В його розумінні, будь-яка партикулярна наука, як і синтетичний комплекс науки та філософії, ніколи не міг розвиватися лінійним способом (від меншого до більшого, опираючись на досягнення попередників), оскільки на кожному етапі історії людства функціонували зовнішньо та структурно несхожі конструкції пізнання навколишнього світу (Kuhn, 1962). Зміст уявлень про «слово», «знання» чи «науку» і справді надзвичайно сильно варіювався залежно від часу та місця. Навіть сьогодні, в умовах глобалізованого світу, уявлення різних віддалених народів про

«філософію», «гуманітарне знання», «соціальні науки» чи власне «науки» сильно відрізняється за критеріями сприйняття та інтерпретації. Безперечно, існують глосарії зі спільними глобальними поняттями, як і практики глобалізованої університетської освіти, котрі, однак, нездатні вплинути на своєрідні духовні практики усвідомлення філософії чи науки та, зокрема, на ритуалізовані способи їхнього «практикування». В цьому сенсі, можна висловити припущення, що процеси глобалізації науково-технічного розвитку набагато більше та глибше зачепили праксеологічне мислення, аніж практику абстрагування, покладену в основу теоретико-методологічних студій (Binz, 2023). Скажімо, поза практикою абстрагування неможливо уявити науково-дослідницьку роботу в галузях історії психології, філософії, теоретичної фізики чи математичної логіки. Водночас, у всіх цих сферах, включно з їхніми унікальними гносеологічними, феноменологічними, епістемологічними особливостями, сформувалися радикально несхожі прийоми, способи та засади розумової діяльності, що орієнтуються на соціокультурні практики та, найголовніше, історичні традиції (Salgar, 2023). Достатньо порівняти традиції організації наукової діяльності в сучасних Федеративній Республіці Німеччина, Китайській Народній Республіці та Сполучених Штатах Америки, щоб прийняти справедливість мого припущення.

В будь-якому разі, скрупульозні дослідження з етнокультурної психології, як і синтетичні праці в царині історії психології, надають змогу опонувати радикальному твердженню Т. С. Куна про «перервність» наукової іс-

торії (Levin, 2025; Zagaria, 2025). Десь прямо, а десь тільки опосередковано, щоб не викликати негайного неприйняття з боку колег-науковців, Кун вдається до цілком релятивістської риторики, за якою криється переконання, начебто вся наука розвивалася поза лінією цілісного структурно-функціонального зв'язку поміж минулим, теперішнім і майбутнім (Kuhn, 1961). Однак, у цьому аспекті вчений-фізик та філософ суперечить сам собі, так як формування нових наукових парадигм стає можливим тільки завдяки кризі попередніх парадигм. Отже, суперечка потребує аргументів, на що звернув увагу ще Арістотель. Відповідно, поява нового напрямку апіорі спирається на спадщину попередніх напрямків – і не лише критикуючи їх, але й творчо засвоюючи попередні здобутки, творчо перепрацьовуючи їх, генеруючи нібито «нові» висновки та логічні умовиводи на традиційно прийнятій або навіть давно забутій основі (Herrera, 2025).

В той же час, Т. С. Куну не можна відмовити в змістовній парадигмальності – тобто логічній структурованості та доволі розвинутій епістемологічній стратегії підбору та викладу філософсько-психологічного матеріалу (Hwang, 2022; Mayrhofer et al., 2024). Перш за все, вчений виокремлює категорію «нормальна наука», в рамках якої розвиваються та функціонують всі наукові парадигми (Aylward & Cronje, 2022). Передусім, Т. С. Кун асоціює категорію «нормальна наука» з фактом наявності «пануючих» наукових парадигм (Schindler, 2024; Layman & Rypel, 2023). Отже, в нормальних наукових умовах, обов'язково існує злагоджена, культурно зумовлена

та соціально значуща спільнота вчених, які проводять свої дослідження не всупереч загальновизнаним критеріям науковості, а суто в їхніх межах. Тобто «нормальні науковці», на думку Т. С. Куна, не ставлять під сумнів загальновизнані наукові істини (Kuhn, 1961; Preston, 2024). Крім того, «нормальна наука» опирається на гіпотетичні твердження, що стали «істинами» (тут йдеться про логіко-філософський критерій «набуття істинності»). Зразком такого опертя може бути навіть превалювання ідеологічних доктрин у суспільстві, коли використання тих чи інших тверджень стає обов'язковим, незалежно від доцільності чи практичної невідповідності їхнього теоретичного підґрунтя реаліям соціокультурного життя.

На нормально-науковому етапі дослідники воліють, як зауважував Т. С. Кун, «вирішувати головоломки» замість того, щоб ставити перед собою нові академічні завдання (Kuhn, 1962). Тобто підбір наукових проблематик для досліджень відбувається за критерієм їхньої взаємної схожості, тоді як будь-яка наукова проблема, що виглядає несхожою на загальноприйнятті, апріорі визнається академічно некоректною та відкидається загальним консенсусом ученого співтовариства. Зрештою, саме в цьому і проявляється ціннісне навантаження парадигми, оскільки «нормальну науку» формує якраз домінуюча в соціальному вимірі наукова парадигма (Skorinko, et al., 2025), що перетворює студії на підбір, групування, класифікацію і типологізацію *схожого* – таких фактів, які підтримують, розвивають, поглиблюють, абсолютизують, а подекуди навіть догматизують та ритуалізують цю

наукову парадигму (Rasner, 2024).

ОБГОВОРЕННЯ

Змальований мною критичний проспект кунівської теорії парадигм і наукових революцій буде неповним, якщо не відзначити чинник психологічної опозиції аномаліям (Jens, et al., 2024) і прагненням до відкриттів з боку так званих «нормальних науковців». Останні прагнуть до посередніх наукових результатів і цілком асоціюють свої наукові студії з потребою набуття певного суспільного авторитету. Відповідно, факти-аномалії (Rasner, 2024) та, як наслідок, наукові дискусії із евристичним потенціалом викликають в «нормальних науковців» абсолютно виправдане занепокоєння, так як підважують самі основи суспільного авторитету панівної наукової парадигми, а разом із нею підважують також їхній соціальний (або навіть соціально-політичний) статус (Puggioni, 2023).

Сам того не прагнучи, Т. С. Кун підкреслив у своїх висновках цілком політичний характер наукової діяльності (та, тим більше, науково-організаційної роботи). У цьому приховані тенденції його положень «зближаються» (Belgrano, 2021) з філософствуваннями М. Гайдеггера та цілком корелюють з концептуальним утвердженням спільної генези політики і науки (Heidegger, 1927). Незалежно від агоністичної теорії культурних і науково-технічних революцій, кожна «зміна парадигм» (paradigm shift) має політичні прояви та супроводжується трансформаціями політичної риторики (Puggioni, 2023; Taveras-Dalmau et. al. 2025). Політизація наукового дискурсу очевидна тоді, коли академічним діям та інтелектуалам стає небезпечно висло-

влювати свої наукові думки в будь-якому річчї, котре не містить апологетичних поси-лань на пануючу наукову парадигму. Натомість «зміна парадигм» примушує тих самих інтелектуалів демонструвати надзвичайну психологічну гнучкість, оскільки ззовні не-критичне відтворення догм попередньої нау-кової парадигми відкидається, але на заміну йому з'являється цілком аналогічна необхід-ність, часом навіть політична потреба, некри-тично відтворювати новонароджені догми но-вої наукової парадигми (Shukla, et al., 2025; Alavian, 2025). Відповідно, весь період «наукової революції», скільки би часу він на-справді не обіймав, сутнісно зводиться до по-літичного змагання між кількома претендента-ми на догматизацію (Herrera, 2025). Найголов-ніше, що в умовах започаткування так званої «наукової революції» вже неможливо повер-нути «status quo» тієї наукової парадигми, кот-ра втратила свій авторитет і допустила саму можливість появи інших розповсюджених на-укових парадигм (Hoyningen-Huene, 2022).

Отож, не слід вважати перебільшенням ще один варіант визначення наукової парадиг-ми — як детермінованої суспільно-політичними реаліями спільності установок представників конкретного наукового напрям-ку чи групи таких наукових напрямків. У цьо-му контексті, слід акцентувати, що парадигма покликана озброювати галузевих науковців спільністю світогляду, формувати єдину для них картину світу (Dan, 2024), що справді не-обхідно для виховання нових науковців, під-готовки синтетичних наукових публікацій та для їхньої соціально-політичної репрезента-ції — соціального угруповання, що принаймні

прагне здійснювати певний суспільно-орієнтований вплив. Одночасно, парадигма науки створює методологічний, методичний та навіть механічний шаблон для науково-дослідної та, вужче, професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

Юридична психологія як галузь водно-час психології та права, є однією з тих науко-вих сфер, що передбачають можливість пара-лельного здійснення не лише науково-дослідницької, але і безпосередньої професій-ної діяльності фахівця. Якщо брати до уваги вищевказані наукові сфери математичної логі-ки, філософії науки чи історії психології, то в їхньому предметному полі паралельне поєд-нання теоретичної роботи із суто прикладною видається неможливим. Вони є зразками галу-зей, в яких пріоритет абстрактного мислення настільки очевидний, що повністю підпоряд-ковує собі повсякдення дослідника. Натомість юридична психологія потребує активного включення теоретика в процеси, прямо пов'я-зані з виконанням органами державної влади (зокрема, правоохоронними органами й ор-ганам юстиції) завдань, поставлених перед ними законодавством. І, в цьому контексті, неабиякої ваги набуває порівняльно-історичний підхід, в межах котрого законодав-ство розглядається мінливою категорією, при-реченою історичним процесом на постійні оновлення (Melnyk, 2025). Також діяльність юридичного психолога детермінується потре-бою врахування компаративного підходу, що зумовлений очевидною нерівномірністю сприйняття права та формами зародження і прояву правосвідомості не лише в різних дер-жавах, але й безперечно посеред різних наро-

дів і культур (Batastini, et al., 2023; Moonveld, et al., 2025).

Клінічна й антропологічна парадигми в структурі юридичної психології виконали роль всеохоплюючих метанапрямків, поглинаючи інші спрямування та методологічні напрямки. Втім, обставини, пов'язані з процесом paradigm shift у першій половині XX ст., а також своєрідна мода на психоаналіз і різні політико-опозиційні форми «контркультури», з яких насправді виросла експериментальна психологія, не залишили клінічну та антропологічну парадигми без конкурентів (Franq, et al., 2023). У цьому сенсі, розмаїття претендентів на парадигмальне обґрунтування психології права свідчить на користь академічної зрілості та високого рівня суспільного зацікавлення в цій сфері (Mungan, 2023). Передусім за право титулуватися парадигмами змагалися соціальний біхевіоризм, когнітивізм, гуманістичний екзистенціалізм, а також соціальний контекстуалізм. Останній виявився тільки партикулярним випадком соціального релятивізму, що робить соціал-контекстуалізм швидше проявом іншого комплексу ідей – постмодерністського. Зрештою, саме нетривалий період претензій соціал-контекстуалізму на методологічне домінування в юридичній психології (по суті, соціолого-кримінологічного прояву філософського релятивізму), актуальний для 2000-2010-х років, доводить, що наукова парадигма обов'язково повинна детермінуватися однією чи декількома «цінними ідеями» (чи «ідеями-цінностями») (Phillips, 2023). В такій інтерпретації, доволі механістичні погляди Т. С. Куна вкотре знаходять опору в епістемологічних теоретизуваннях М. Фуко (Foucault,

1994) та герменевтичних роботах Г.-Г. Гадамера (Gadamer, 1975). З іншого боку, сам зміст «ідей» чи навіть «епістем» неможливо коректно застосувати для сфери наукових парадигм, якщо не прийняти визначення «сенсу явища як самого явища» в дусі М. Гайдеггера (Heidegger, 1927).

Кажучи простіше, науковій парадигмі, що встановилася в науковому співтоваристві будь-якої дисципліни, потрібна ключова ідея чи набір таких ключових ідей, які детермінують спершу принципи науково-дослідної діяльності, а далі вже і панівну методологію. При цьому, направляюча ідея повинна ставити перед науковцями мету програмного характеру.

References:

- Alavian, K. N. (2025). Paradigm shifts as portals to threshold concepts and epistemic transformation. *Educational Philosophy and Theory*, 1-12. <https://doi.org/10.1080/00131857.2025.2531936>
- Aylward, R. C., & Cronjé, J. C. (2022). Paradigms extended: how to integrate behaviorism, constructivism, knowledge domain, and learner mastery in instructional design. *Educational Technology Research and Development*, 70(2), 503-529. <https://doi.org/10.1007/s11423-022-10089-w>
- Bammel, M., & De Oliveira, G. S. (2025). Scaling-Up Behavior Settings: An Ecological Approach to Cognitive Institutions. *Topoi*, 45(2), 441-451. <https://doi.org/10.1007/s11245-025-10254-9>
- Barker, P. (2025). Review of K. Brad Wray's Kuhn's Intellectual Path - K. Brad Wray . Kuhn's Intellectual Path: Charting The Structure of Scientific Revolutions. Cambridge, Cambridge University Press (2021), 246 pp. *Philosophy of Science*, 1-3. <https://doi.org/10.1017/psa.2025.10112>
- Batastini, A. B., Guyton, M. R., Bernhard, P. A., Folk, J. B., Knuth, S. B., Kohutis, E. A., Lugo, A., Stanfill, M. L., & Tussey, C. M. (2023). Recommendations for the use of telepsychology in psychology-law practice and research: A statement by American Psychology-Law Society (APA Division 41). *Psychology Public Policy and Law*, 29(3), 255-271. <https://doi.org/10.1037/law0000394>
- Becerra, D., & Cárdenas, F. (2025). The path towards a new paradigm: sustainability as the transformative axis in contemporary

- law. *Novum Jus*, 19(1), 267-291. <https://doi.org/10.14718/novumjus.2025.19.1.10>
- Bedau, M. A. (2024). Kuhnian Lessons for the study of Open-Ended Evolution. *Artificial Life*, 30(3), 337-344. https://doi.org/10.1162/artl_a_00428
- Belgrano, M. (2021b). «World» and «Paradigm» in Heidegger and Kuhn. *Franciscanum*, 63(175), 1-16. <https://doi.org/10.21500/01201468.4716>
- Binz, M., Dasgupta, I., Jagadish, A. K., Botvinick, M., Wang, J. X., & Schulz, E. (2023). Meta-learned models of cognition. *Behavioral and Brain Sciences*, 47, e147. <https://doi.org/10.1017/s0140525x23003266>
- Bottaccioli, F., & Bottaccioli, A. G. (2024). Franz Alexander, uno scienziato contemporaneo: un nuovo paradigma per la psicologia e la medicina. *Psicoterapia e scienze umane*, 2, 251-280. <https://doi.org/10.3280/pu2024-002003>
- Buitendag, N. (2025). The Structure of Legal Evolution: Applying philosophy of science to legal philosophy in Earth System Law. *Law And Critique*, 37(1), 65-86. <https://doi.org/10.1007/s10978-025-09429-5>
- Cash, T. N., & Oppenheimer, D. M. (2024). Assessing metacognitive knowledge in subjective decisions: The knowledge of weights paradigm. *Thinking & Reasoning*, 31(3), 331-373. <https://doi.org/10.1080/13546783.2024.2426543>
- Chafe, R. (2024). Different paradigm conceptions and their implications for qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods*, 23. <https://doi.org/10.1177/16094069241282871>
- Collins, L. M., Nahum-Shani, I., Guastafarro, K., Strayhorn, J. C., Vanness, D. J., & Murphy, S. A. (2024). Intervention Optimization: A Paradigm shift and its potential implications for clinical psychology. *Annual Review of Clinical Psychology*, 20(1), 21-47. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-080822-051119>
- Dan, P. (2024). Paradigm and symbolic universe: the enduring significance of thomas kuhn. *The Annals of the University of Bucharest Philosophy Series*, 72(2/2023), 91-109. https://doi.org/10.62229/aubpslxxii/2_23/5
- Davey, K. (2022). What is Kuhn's Problem? *Epistemology & Philosophy of Science*, 59(4), 111-125. <https://doi.org/10.5840/eps202259461>
- Derrig, R. (2022). What can a few make of mankind? *European Journal of International Law*, 33(4), 1287-1305. <https://doi.org/10.1093/ejil/chac072>
- De Lucas, J. V. M. (2024). Pasos hacia la revolución: el surgimiento de los paradigmas y la evolución intelectual de Kuhn (1949-1961). *Anales Del Seminario De Historia De La Filosofía*, 41 (3), 589-603. <https://doi.org/10.5209/ashf.89123>
- Devezer, B., & Buzbas, E. O. (2023). Rigorous exploration in a model-centric science via epistemic iteration. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 12(2), 189-194. <https://doi.org/10.1037/mac0000121>
- Drayson, H. (2024). Sensorial Investigations: A history of the senses, in anthropology, psychology, and law. *Leonardo*, 581-582. https://doi.org/10.1162/leon_r_02576
- Foucault, M. (1994). The order of things: An archaeology of the human sciences. New York: Vintage Books. XXIV + 387 p. https://monoskop.org/images/a/a2/Foucault_Michel_The_Order_of_Things_1994.pdf
- Francq, A., Saumitou-Laprade, P., Vernet, P., & Billiard, S. (2023). A paradigm shift, or a paradigm adjustment? The Evolution of the Oleaceae Mating System as a Small-Scale Kuhnian Case Study. *The Quarterly Review of Biology*, 98(2), 61-83. <https://doi.org/10.1086/725275>
- Gadamer H.G., (1975) Truth and Method (J. Weinsheimer and D. G. Marshall, trans.). London: Continuum Publishing Group. XXVI+637 p. https://www.academia.edu/104070730/Truth_and_Method_by_Hans_Georg_Gadamer
- Glennay, B. (2023). David Howes, Sensorial Investigations: A History of the Senses in Anthropology, Psychology, and Law. *Social History of Medicine*, 38(1), 175-177. <https://doi.org/10.1093/shm/hkad103>
- González, S. M. (2025). El estatuto epistémico de las ciencias humanas a la luz de la noción de «paradigma» *Análisis Filosófico*, 45(2), 281-307. <https://doi.org/10.36446/af.e1127>
- Grobler, A. (2023). Incommensurability explained in the terms of presuppositions. A comment to Kuhn's thesis on radical meaning variance. *Studia Historiae Scientiarum*, 22, 239-258. <https://doi.org/10.4467/2543702xshs.23.005.17696>
- Guillén, J. M. B. (2020). Psychotherapies in current clinical psychology and psychiatry in Spain. *Spanish Journal of Psychiatry and Mental Health*, 17(2), 59-63. <https://doi.org/10.1016/j.rpsm.2020.01.004>
- Heidegger M., (1927). *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 450 S. https://archive.org/details/sein_und_zeit/mode/1up
- Herrera, G. R. (2025). On the Incommensurability of Paradigms: a Critical Vision; Sobre la inconmensurabilidad de paradigmas: una vision critica. *Letras (Lima)*, 96(143), 50. <https://doi.org/10.30920/letras.96.143.4>
- Hoyningen-Huene, P. (2022). Is Kuhn's "World Change through Revolutions" Comprehensible? *Epistemology & Philosophy of Science*, 59(4), 55-72. <https://doi.org/10.5840/eps202259458>
- Hwang, K. (2022). An Epistemological Strategy for Initiating Scientific Revolution against WEIRD Psychology. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 57(2), 361-380. <https://doi.org/10.1007/s12124-022-09681-9>
- Irzik, G., & Irzik, S. (2025). Interpretation and hermeneutics in Kuhn's Philosophy of Science. *International Studies in the Philosophy of Science*, 38(4), 321-343. <https://doi.org/10.1007/s12124-022-09681-9>

doi.org/10.1080/02698595.2025.2604645

- Jens, V. R., Maite, D. B., & James, H. (2024). Embracing the Anomalies, Embracing what is Invisible: Thomas Kuhn's Insights Opening New Perspectives to the Study of Theology and Religious Studies. *Lirias*. <https://doi.org/10.2143/lis.47.1.3294554>
- Justo, F. A., De Deus Herrera, B., Soares, P. R., & Scudeler, T. L. (2022). Plato's allegory of the cave and the paradigm of complete revascularization in STEMI. *Clinical Cardiology*, 46(2), 232-233. <https://doi.org/10.1002/clc.23946>
- Klimstra, T. A., & McLean, K. C. (2024). Reconsidering normative interpretations in personality research. *European Journal of Personality*, 39(1), 122-134. <https://doi.org/10.1177/08902070241238788>
- Krüger, O. (2021). From an Aristotelian ordo essendi to relation: Shifting paradigms in the study of religions in the light of the Sociology of Knowledge. *Numen*, 69(1), 61-96. <https://doi.org/10.1163/15685276-12341633>
- Kuhn, T. S. (1961). The Function of Dogma in Scientific Research. A. C. Crombie (ed.). *Scientific Change* (Symposium on the History of Science, University of Oxford. pp. 347-369.
- Kuhn, T. S. (1962). *The structure of scientific revolutions*. International Encyclopedia of Unified Science (Vol. 2, No. 2). University of Chicago Press. xvii+210 p.
- Layman, C. A., & Rypel, A. L. (2023). Beyond Kuhnian paradigms: Normal science and theory dependence in ecology. *Ecology and Evolution*, 13(7), e10255. <https://doi.org/10.1002/ece3.10255>
- Levin, S. A. (2025). The crisis of scientific paradigm in modern psychiatry and a look to the future. *Psychiatry and Clinical Neurosciences Reports*, 4(2), e70132. <https://doi.org/10.1002/pcn5.70132>
- Mayoral, J. V. (2023). The Normal and the Revolutionary: Kuhn's Conversations with Rorty. *International Studies in the Philosophy of Science*, 36(2), 105-120. <https://doi.org/10.1080/02698595.2023.2248546>
- Mayrhofer, R., Büchner, I. C., & Hevesi, J. (2024). The quantitative paradigm and the nature of the human mind. The replication crisis as an epistemological crisis of quantitative psychology in view of the ontic nature of the psyche. *Frontiers in Psychology*, 15, 1390233. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1390233>
- Melnyk V. (2025). Paradyhma istoryzmu v sotsialnii psykholohii: sutnist spivprychetnosti ta pryvilei identychnosti. [Historism paradigm in social psychology: the essence of complicity and the privileges of identity] *Habitus. Naukovyi zhurnal*, 71. 299-306. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.71.53>
- Moonveld, M., & McVeigh, J. (2025). Macropsychology: A systematic scoping review of the psychology literature on public policy and law. *Behavioral Sciences*, 15(3), 350. <https://doi.org/10.3390/bs15030350>
- Mungan, E. (2023). Gestalt theory: A revolution put on pause? Prospects for a paradigm shift in the psychological sciences. *New Ideas in Psychology*, 71, 101036. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2023.101036>
- Lopes, J., & Phenomenology, R. S. F. (2024). Cognitive science, phenomenology, and the unity of science. *Studia Phaenomenologica*, 24, 81-102. <https://doi.org/10.5840/studphaen2024245>
- Partelow, S. (2023). What is a framework? Understanding their purpose, value, development and use. *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 13(3), pp. 510-519. <https://doi.org/10.1007/s13412-023-00833-w>
- Petrovich, E., & Viola, M. (2022). The "cognitive neuroscience revolution" is not a (Kuhnian) revolution. Evidence from scientometrics. *Rivista Internazionale Di Filosofia E Psicologia*. <https://doi.org/10.4453/rifp.2022.0013>
- Phillips, A., Luo, R., & Wendland-Liu, J. (2023). Shifting the paradigm: A critical review of social innovation literature. *International Journal of Innovation Studies*. <https://doi.org/10.1016/j.ijis.2023.08.003>
- Potters, J. (2022). Conceptualizing paradigms: on reading Kuhn's history of the quantum. *Annals of Science*, 79(3), 386-405. <https://doi.org/10.1080/00033790.2022.2063945>
- Preston, J. (2024). Kuhn's paradigms and their early critics. *Journal of Physics Conference Series*, 2877(1), 012072. URL: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/2877/1/012072>
- Puggioni, R. (2023). Rethinking the ordinary and the extraordinary: Reading Rancière's dissensual politics through Kuhn. *Thesis Eleven*, 175(1), 27-42. <https://doi.org/10.1177/07255136231165038>
- Quintero, D. T. F. (2022). Paradigmas: ¿prisiones mentales? *Filosofia Unisinos*, 1-17. <https://doi.org/10.4013/fsu.2022.231.02>
- Rasner, J. (2024). De anomalías y revoluciones: el colapso de los paradigmas. *Estudios De Filosofia*, 72. <https://doi.org/10.17533/udea.ef.356920>
- Rojas-Saffie, J. P., García-Matte, N., & Silva-Beyer, V. (2024). Allport, Aristotle and Aquinas: An interdisciplinary definition of personality. *New Ideas in Psychology*, 75, 101096. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2024.101096>
- Rose, M., & Maylea, C. (2023). The case for implementing legal clinical supervision within legal practice, and recommendations for best practice. *Griffith Law Review*, 32(3), 259-285. <https://doi.org/10.1080/10383441.2023.2260731>
- Salgar, E. (2023). Thomas S. Kuhn and the transformation of the concept of "Scientific progress." *Beytulhikme an International Journal of Philosophy*, 13(13:3), 130-157. <https://doi.org/10.29228/beytulhikme.69294>
- Schindler, S. (2024). Normal science: not uncritical or dogmatic. *Synthese*, 203(4). <https://doi.org/10.1007/s11229-024>

[-04527-w](#)

Schwartz, A. I., & Sunderman, G. (2024). Forging links between cognitive psychology, applied linguistics, and educational psychology. *The American Journal of Psychology*, 137(2), 157-168. <https://doi.org/10.5406/19398298.137.2.07>

Sek-Ciudalcampo, & Atencia-Conde-Pumpido, P. (2024). Extendiendo la Genealogía de la Semántica de Thomas Kuhn. Una Mirada a las Conferencias Lowell y la Estructura de las Revoluciones Científicas. *Estudios De Filosofía*, 72. <https://doi.org/10.17533/udea.ef.358023>

Shukla, S. Y., Thompson, F. A., & Shear, S. B. (2025). Commitments to doing differently: Paradigm shifts necessary for critical educational psychology research. *Contemporary Educational Psychology*, 80, 102342. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2025.102342>

Skorinko, J. L. M., Schweitzer, K., & Kehn, A. (2025). Editorial: Applying cognitive and social psychology to the legal system: what we know today and what is next. *Frontiers in Cognition*, 4, 1695413. <https://doi.org/10.3389/fcogn.2025.1695413>

Speliotis, E. (2025). Paradigm and method in Plato's Statesman. *Revista Archaia*, 34, e034S4. https://doi.org/10.14195/1984-249x_34_s4

Starynskiy, M., & Zavalna, Z. (2025). Paradigms in law: the reality of modern legal science. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 1, 58-64. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.8>

Tanesini, A. (2025). Non-Idealised Virtue Epistemology as particularist virtue theory. *International Journal of Philosophical Studies*, 33(2), 160-182. <https://doi.org/10.1080/09672559.2025.2456822>

Tanghe, K. B. (2023). Thomas S. Kuhn: key to a better understanding of the extended evolutionary synthesis. *Theory in Biosciences*, 143(1), 27-44. <https://doi.org/10.1007/s12064-023-00409-w>

Taveras-Dalmau, V., Becken, S., & Westoby, R. (2025). From paradigm blindness to paradigm shift? An integrative review and critical analysis of the regenerative paradigm. *AMBIO*, 54(12), 1985-2004. <https://doi.org/10.1007/s13280-025-02232-7>

Tech, V., & Patton, L. (2024). Kuhnian Practical Politics: Why It's (Epistemically) Virtuous to be (Evaluatively) Attached to a Paradigm. *Estudios De Filosofía*, 72. <https://doi.org/10.17533/udea.ef.356660>

Walasik, A. (2024). Ekonomia finansowa jako nauka normalna: ujęcie krytyczne z perspektywy koncepcji paradygmatów Kuhna oraz naukowych programów badawczych Lakatosa. *Ruch Prawniczy Ekonomiczny I Socjologiczny*, 86(1), 133-147. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2024.86.1.08>

Zagaria, A. (2024). Is Evolutionary Psychology a scientific Revolution? A bibliometric analysis. *Adaptive Human Behavior and Physiology*, 10(1), 31-49. <https://doi.org/10.1007/s40750-024-00234-5>

Viktoriia Petrushenko

Doctor of Science in Medicine, Professor, National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya (Ukraine)

TERMINOLOGICAL AND DEFINITIONAL ISSUES REGARDING THE PARADIGMATIC FOUNDATIONS OF LEGAL PSYCHOLOGY

ABSTRACT

Background. The application of the paradigmatic theory regarding the development of science authored by Thomas Samuel Kuhn in the context of the legal psychology evolution creates the need for a thorough study of the theoretical foundations of emergence, transformation and functioning of scientific legal and psychological paradigms. Thus, paradigmatic character of the evolution of legal psychology is a quite undeveloped scientific problem, which needs theoretical and methodological research.

Objective. To determine the theoretical foundations of the paradigmatic transformation of legal psychology, which includes the identification of its key paradigms, their methodological foundations, as well as the general differentiation of the basic definitions and terms.

Methods. The study used systematic and structural-functional methods that were necessary to elucidate the terminological and definitive foundations of the paradigmatic background of legal psychology. The comparative method was used to differentiate the features inherent in the legal-psychological paradigms from other psychological directions and approaches, as well as to conduct the analysis of the recent scientific literature related to the research issues.

Results. The article reveals the theoretical foundations of the concept of «paradigm», its genesis, types and main categories related to it, as well as its use in legal and psychological literature. The paradigmatic transformation of legal psychology in the epistemological context is defined, particularly, in terms of the process of the formation of two main legal and psychological paradigm – anthropological and clinical one, as well as the determinants of their ascension. The existing definitions of the term «paradigm» are compared, and the clarification of the essence of the

process of scientific revolution and the phenomenon of «paradigm shift» in legal psychology is given.

Conclusions. Taking into the account the process of development of legal psychology in the context of the Kun's theory of scientific revolutions, the two main legal and psychological paradigms are defined: anthropological and clinical, which are differentiated from other psychological approaches that claimed the paradigmatic justification of legal psychology, in particular: social behaviorism, cognitivism, humanistic existentialism, as well as social contextualism. The social component of the concept of a scientific paradigm is considered, which is revealed by its definition as a unity of attitudes of representatives of a specific scientific direction or a group of such directions determined by socio-political realities.

Key words: paradigm; legal psychology; anthropological paradigm; clinical paradigm; scientific revolution; normal science.

How to cite (як цитувати):

Petrushenko, V. TERMINOLOGICAL AND DEFINITIONAL ISSUES REGARDING THE PARADIGMATIC FOUNDATIONS OF LEGAL PSYCHOLOGY. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 12(5), 7–22. <https://doi.org/10.31108/1.2026.12.5.1> [in Ukrainian]

Петрушенко, В. ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ТА ДЕФІНІТИВНІ ПРОБЛЕМИ ПАРАДИГМАЛЬНОГО ПІДґРУНТЯ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ. *ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС*, 12(5), 7–22. <https://doi.org/10.31108/1.2026.12.5.1>

Дата отримання статті: 21.01.2026

Дата рекомендації до друку: 20.05.2026

Дата оприлюднення: 30.05.2026